

Inserati se sprejemajo in velja trislopnost vrsta:

8 kr., če se tiska ikkrat,
12 " " " " 2 "
15 " " " " 3 "

Pri večkratnem tiskanju se cena primerno zmanjša.

Rokopisi

se ne vračajo, nefrankovana pisma se ne sprejemajo.

Naročnino prejema upravništvo administracije in ekspedicijska Starem trgu h. št. 16.

SLOVENE.

Političen list za slovenski narod.

Po pošti prejemati velja:

Za celo leto . . . 10 gl. — kr.
za pol leta . . . 5 " "
za četrt leta . . . 2 " 50 "

V administraciji velja:

Za celo leto . . . 8 gl. 40 kr.
za pol leta . . . 4 " 20 "
za četrt leta . . . 2 " 10 "

V Ljubljani na dom pošiljan velja 60 kr. več na leto.

Vredništvo je na Bregu hišna šte. 190.

Izhaja potrikrat na teden in sicer v torek, četrtek in soboto.

Strah pred Hohenwartom

ustavovercem še vedno v vseh udih tiči. in čedalje bolj se mu prilizujejo nekdanji ustavoverni listi, ter ga svojim ljudem skoraj na škodo povzdigujejo. Na drugej strani zopet vidimo, kako se sedanje ministerstvo s strogo centralističnega stališča umika. Ta prikazen je kaj zanimiva in je razvidna iz več znamenj — med njimi omenimo le govora ministra Laserja za barona Rodiča, in izreka nekega ministra nasproti ustavovercem, da ministerstvo vse stranke, ki obiskujejo državni zbor, smatra za ustavoverne, in ne samo ustavoverce per excellentiam. Lahko si je misliti, kako so se zavzeli ustavoverci, ko so to slišali. Dunajski listi pa se obnašajo, kakor da bi za daljni obstanek tega ministerstva nič več ne dali: od tod tista ljubeznjivost proti Hohenwartu, da njegove govore naenkrat tako povzdigujejo in njegovo osebo v tako lepem svitu kažejo, dasi so ga še nedavno vedno zasramovali s priimki, kakor „der fundamental-artikel Graf“, „der Auch-Deutsche“, „der Führer des feudalen Heerbannes“. Če primerjamo to pisavo s sedanjim klečeplazenjem, potem vemo, pri čem da smo. S tem vedenjem podkupljivega časnika se popolnoma vjemajo poskušnje sedanjega ustavoverstva, pomakniti se na stališče Hohenwartovo, ter ga tako storiti nepotrebne in obdržati se na krmilu.

Iz vsega lahko sodimo, da je centralistični sistem v merodajnih krogih že obsojen, in da se doba Hohenwartova zopet približuje. Vsaj to nič ni čudnega; nasprotno bi bilo čudno, ko bi ne bilo tako, čudno bi bilo, ko bi Avstrija ne prišla nikoli do spoznanja, da za njo ni koristno, pritiskati Slovane na steno. Strah

pred panslavizmom je le toliko časa opravičen, dokler so Slovani v Avstriji nezadovoljni, kakor je poslanec Greuter rekel, in mi mu moramo popolnoma pritrditi. Veči pa ko je strah pred panslavizmom po najnovejših dogodbah postal, toliko bolj se mora v Avstriji čutiti potreba zadovoljiti avstrijske Slovane. Nihče tega ne more več tajiti, kakor samo še kak zagrižen nemškutar, na kterege se pa nihče ne bo več oziral. Če že sedanji sistem, ki je izšel iz ustavoverne stranke, ne more tajiti tega izpoznanja, potem smemo zadovoljni biti in pričakovati z mirno vestjo boljših časov. In če bi se tudi to ministerstvo na krmilu obdržalo, moralo bo svojo sedanjo notranjo politiko popustiti tudi proti svoji volji; prisilil ga bo k temu strah pred Hohenwartom.

Veste že veste, ne znate pa ne.

V gospodarstvu kmetijskem in obrtniškem je nastala huda stiska. To je sicer zlo, vendar utegne tudi nekaj koristiti. Iz grenkega zrna da se izluščiti zdravo jedro. Sreča človeka rada slepi, nesreča pa mu odpira oči, da sam sebe jame spoznavati in si v stiski pomaga.

Polagoma že spoznavajo, da je obrtniško podučevanje v Avstriji, Nemčiji in po nekterih drugih deželah evropskih hudo zabredlo. Nekdaj so obrtniki manj vedeli, pa so več znali. Tega so se dejansko vadili, v srednjem veku na pr. v lastnih stavbarijah, in so si v rokodelstvu pridobili toliko spretnost. Sedaj se dejanska spretnost pogreša, ponaša se pa učena vednost. In sad ni kaj dober. Tako se na pr. v kmetijstvu nerodovitna polovičarska veda ponaša nad potrjeno skušnjo. Iz mnogih kmetijskih

akademij in visokih šol za zemlje boljše obdelovanje prihaja od leta do leta več učenjakov, kateri zaloge, kar jih je še za kmetijstvo, zapravljajo v brezkoristnih poskusnjah. Skoro vsako leto iznajde novodobna veda kako novo načelo, po katerem naj se bolje obdeluje zemlja, in z njim prav vednostno previdene učence pošilja po svetu, ali — že v treh, petih letih se pokaže, da ono načelo ni pravo in na njegovo mesto posadi se drugo, ktero pa ima enako osodo. Nesrečni učenci pa, kateri so se z onim naukom razposlali med svet, se ubijajo z njim, dokler živijo, tratijo denar, ter vso vedo ob veljavo pripravljajo pri dejanskih izkušnjah, kateri se od nekdanj že posmehujejo „latinskemu kmetu“ in se vsled tega le še bolj trdo držijo svojih starih sim ter tje zanikarnih navad.

Enako vrtačenje se prikazuje v tehniki ali v umetni obrtniji. Pojdi na dotične više šole ali v akademije obrtniške, in videl boš, da nauk, ki se ondi daje, nareja dobre matematike, računoslince, sploh učenjake, kateri o vseh rečeh mogočih, pa tudi nemogočih vedó govoriti, nikakor pa dejanskih merjevcev ne morejo narediti. Na marsikterih takih akademijah se matematika, na pr. o analitični geometriji podučuje veliko bolj na obširno kot na vseučiliščih. Više in najviše matematične nauke, kateri so prav za prav le za posamezne učitelje na akademijah odmenjeni, poslušati morajo mašinisti, če hočejo, da se potrdijo v njihovem poslu. Merjevec, kateri je dovršil tako akademijo, prizadevati si mora, da brž ko brž pozabi brezkoristne, z velikim trudom pridobljene, zgolj teoretične vednosti, da prostor dobijo dejanske resnice. Največ je pa to prepozno pri njih, in dokler živijo, umšarijo ali ostanejo teoretiki; ali pa, nejevoljni o

Vzor pravega katolika in rodoljuba.

XI.

Dne 28. in 30. junija molilo je vse rimsko mesto za O'Connellovo dušo. Sloviti govornik italijanski č. o. Ventura iz reda teatinškega dobil je od sv. očeta Pija IX. povelje, da prevzame mrtvaški govor na čast Danielu O'Connellu. Ta govor je mojstersko delo najnovejšega pridigarstva. Obsega tri tiskane pole. Podajamo ga v kratkih potezah.

V vvodu načrta, kako misli orjaka novejšega časa opisati, tako-le začinja:

„Spremenili so se torej dnevi, katerih smo tako veseli pričakovali, v dneve žalosti in bolelosti; prišel je k nam, ali, ah! ne tako, kakor smo ga pričakovali. Tako tožil je sv. Ambrozij po cesarji Valentinjanu, in tako moramo tudi mi objokovati slavnega neumrljivega katolika D. O'Connella, onega, ki je bil najlepši kinč katolicizma in največja, najposebnejša, najčudovitejša oseba najnovejšega časa, še predno

se je Pij IX. svetu pokazal. Rim ga je pričakoval, da bi slavil njegov prihod, a videl je, kako je v njegovo obzidje došel le del njegovih minljivih ostankov, njegovo srce, in le zato, da ga objokuje. Veselili smo se, pričakovali, da ga bomo živega občudovali, in danes smo se zbrali, da opravimo molitve za kristijana, ki ni več med nami. A od kod, moji preljubi bratje, izvira ta želja, ta gorečnost, ta navdušenost, ki vas je nedavno napolnjevala, da občudujete O'Connella živega, da slavite njegovo ime in njegov spomin? Kako je zamogel inostranec, 500 ur daleč od Rima rojen, vzbuditi tako vsestransko pozornost? Mislim, da poznam vzrok, da ga čitam v vaših srcih; kajti jaz poznam vas, in vidim, kako vas navdušuje vzvišena ljubezen do dveh velikih reči, v katerih je vsa moč; kajti karsikoli razve nju mislimo, vse je praznota, in kar počenjamo, ničevost, kar delamo proti njima, nesreča, in kar njima nasprotuje, minljivost; te ste: prava vera in prava svoboda. Daniel O'Connell, Simon novega zakona, bil je torej res veliki,

ker je celó svoje življenje temu žrtvoval, da pomaga pravi cerkvi, pravemu svetišču božjemu do zmage na zemlji, in ker je rešil svoje ljudstvo tlačenja. Zaslužil je zato lepo hvalo, ktero pripoznava sv. pismo starega zakona Simonu: „Simon veliki je rešil svoje ljudstvo pogina, in okrepljal tempelj v njegovem življenju.“ Plemenita ljubezen: za vero in svobodo, ki je doma pri vseh dobrih vladarjih, vseh velikih možeh, pri vseh pravih učenjakih, v vseh vzvišenih dušah, v vseh zlahtnih srcih, nahajala se je kakor osebljena v Danielu O'Connellu; in se kazala na njem v svoji popolni naravi, v celi moči svojega prepričanja, v popolni oblasti svoje moči, v celi velikosti svojega učinka; in zato se ta izvanredni mož, ki je bil daleč od vas rojen in je daleč od vas živel, občuduje in obžaluje, kakor bi bil v naši sredini rojen. Zato je vzbudil ta veliki značaj, ta vzvišena natora, vso vašo naklonjenost. Zato vzročuje njegovo plemenito srce, ki je vtripalo le v ljubezni do vere, do domovine in do ubozih, da vaša srca hitreje bijejo.

praznem učenem vvarjanji pomečejo vse v kot, in posnemajo najnižje rokodelske spretnosti.

So akademije, pisala je „Deutsch. Landesztg.“, na katerih dijaki poslušati morajo po 36 in še več ur na teden, dokler na vseučilišču slednji, ktera se hoče res kaj naučiti, prevzeti more le po 24 ur vsaki teden. Po tem takem se vzobražujejo pač učeni učenjaki, nikakor pa dejanski, znajdeni merjevci ali inženirji; veda zatira znanje.

Obrtnijski učenec iz krajev, kjer ta šara cvete, kateri je svoj nauk redno opravil, pri merjevcih v Ameriki in Angliji velja za učenega matematika; z diplomami ter z vsemi abstraktnimi teoretičnimi vednostmi prevedenega inženirja pa iz ravno tistih krajev ima angleški ali ameriški merjavec za popolnoma nerabljivo osebnost. Kaj pa tudi koristi Angličan ali Amerikan, kateri ne zna razrešiti nobene primere druge stopnje v tehniki in njenih oborih, in kaj Nemec, kateri radostno zvršuje eliptične pa ultraeliptične funkcije!

Kako pogubljivo počenjajo taki nerabni teoretiki na pr. v zidarstvu, je grozno skusil že marsikateri zidar. Umetno učeni arhitekt, kateri ume narisati v vsakem slogu najlepše lice, pa ne pozna, je-li les, ki se mu daje, suh ali ni suh, bo-li vsled tega držal še sto in sto let, ali bode trohniti jel že prihodnje leto. V njegovi učenosti se mu ne sanja ne, kako malo umetnije potrebuje izkušeni zidar-ski mojster, da bruna v stropu ovaruje, da ne segnjujejo koj. Zarad pomanjkanja tacega rokodelskega znanja so v Budapešti pri nekaterih velikih poslopih v dveh treh letih morali premeniti stropove, in bogato okrašena streha porotniške dvorane na Dunaji se zdaj nekako že podira.

Kakor v vsem našem javnem življenju, tako se tudi v obrtnijstvu čim dalje tim bolj približujemo duhovno zamrlemu kinezarstvu! (R. V, 244.)

Novo premembe pri političnih vradih.

(Hermanov govor. Konec)

„Jaz ne vem, ali so na Dunaji kaj slutili, da le to je koristno, kar je prav, da so postavili dostojnosti in pravosti, katerim so tudi državne uprave podložne, če se noče, da vse na dvoje gre. Praksa, s katero se dela, daje misliti, da se priznavajo k onemu nevarnemu načelu, da politika z moralno nima nič opraviti. Kako bi drugače mogoče bilo, da si država, ki se sama imenuje stranko in se kot taka

tudi obnaša, vse dovoli, za kar ima v tem trenutku moč, tako da ni nobena pravica, nobeno imenje, nobena svoboda več varna pred njo. Če opomnim na nekatera dejanja upraviteljstva, ktera kažejo jako široko vest države, na nikogar kamenja ne lučam, in hočem le dokazati, da je zlasti upravna politika potrebna poprave, reforme. Oficijalna država! O njenih krivičnih volilnih redih in umetno pridobljenih večinah ne govorim; ali mar ustava, centralistična ne obstoji iz oropanih narodskih pravic? (Veselost na levi.) Ali ni bil Chabrus javna politična goljufija in se mar ne opira državni zbor na Chabrus? Če se slovanskim narodom njih jezik roparsko jemlje ali pa počasi in neopaženo krade, ali ne bi bilo to nepravno? In mar se to ne godi? Sistematično se godi in ukljub § 19. Nj. eksc. g. naučni minister bi lahko mnogo o tem pripovedoval, kako se dela politika po narodih. Vzemite tudi, kako država ravna s katoliško cerkvijo in drugim ž njo ravnati pripušča. Ali si morete kaj grjege, bolj nepoštenega in nepolitičnega misliti? Imali sluto tem, da se morate cerkvena in posvetna oblast druga drugo spoštovati in podpirati, če se hoče družbinski namen izvrševati? Ali ni bilo prejšnje ministerstvo, ki je hotelo mir med narodi, odpuščeno, in sicer potem, ko je imelo večino dveh tretjin za-se? In ali ni bilo naslednje Slovanom, katoličanom in konservativcem vseh narodov političen udarec v obraz? Njegova dejanja so to potrdila, in najbrže, da zato tako dolgo stoji in tako trdno.“

„Ali ne kultivira oficijalna država grde nehvaležnosti? Ali ne zatajuje tistih, ki so se za njo žrtvovali, in se li ne vklanja sebi v nečast onim, ki so jo izdali in topli? Ali se ne posluša vedno bolj na vnanje dežele in se ne iščejo vnanje zveze dvomljivih vrednosti, namesto da bi se iskala zveza z lastnimi narodi? Če se toliko let malomarno gleda nesreča ginečih narodov in na vnanjo spridenost, ki je še huja, kakor vse zgubljene bitve, opiraje se trdovratno na vstavno pismo; če se pusti ali celo pomaga, kako ena klika hodi narodom po glavah in se ne more odločiti k pravičnosti: ali bi se temu reklo vladanje? Ker je že vso oblast na Dunaj skupaj pograbila, zakaj se ne rabi na korist narodom? Narodi in stranke so že davno pisma svoja premenili in spise zavili, zakaj se ne odloči? Kam bo to prišlo, če oficijelna vlada, ki bi morala biti vsem v izgled, v vsakem oziru slab izgled daje? Otrpnela morala oficijalne

države nas v pogubo vodi, ki je ključ do vseh naših trpljenj, do vseh naših zagrizenosti, do naše notranje in vnanje nezmožnosti, do one omahovalne politike, ki domoljubom rudečico v obraz sili, in ki dela Avstrijo za alijance nezmožno, ker ni zanesljiva in odkritosrčna. Brez morale tudi v politiki ne gre, brez nje ni poguma. Morala v državni upravi je narodom za življenje potrebni zrak, brez ktere ga ne morejo obstati.

Nemoralen je centralizem, ker pomenja vedno zlorabljenje oblasti. Na njegovih tleh so zrasla posilna dejanja, katerih sem omenil.

Centralistični sistem ni zmožen, da bi bil moralen in moralno delal, ni zmožen, da bi pod principom morale vse zjedinja k složnemu življenju družega poleg družega, k složnemu delovanju družega z družim. Izgrovaje enega proti družemu, da bi na ta način pod jarmom imel vse, dela svojim narodom življenje v državi nestrpljivo in jih paha na ven.

Ker država ne rabi svoje oblasti na pravi moralni način, jej zdaj nihče več ne želi vspeha, je vsakemu vse eno, ali pa se mu še dobro zdi, ako se državi primeri kaka nesreča.

Da država se svojim sistemom in svojo politiko tudi na ven ni zmožna delovati, to dokazuje njena politika onemoglosti ob uri, ko se rodi nov svetovni red.

Velika država, tako piše avstrijski domoljub in politik, katero njena politika tako daleč privede, da svojim narodom ne more vdihniti ljubezni, svojim prijateljem ne zaupanja, svojim sovražnikom ne strahu, taka država najbolje stori, da svojo hišo v red spravi, kajti njen obstanek se nagiba h koncu. Omahljiva politika in polovičnost svedočite vedno o slabosti značaja in sojenja, in kdor ene misli ne more popolnem pojmiti in izvesti, ta ni sposoben za državnika, najmanj pa še za avstrijskega, ki mora, v svesti si cilja in navdušen z npravnimi načeli, trdnega koraka naprej stopati, ako hoče, da osrči prijatelje monarhije in razoroži njene sovražnike. Se li ima na Dunaji moč in veselje, s temeljitim spremenjenjem sisteme in s poklicanjem drugih mož državo oteti z robu gotovega propada, tega ne vem, le toliko rečem da je država pod vsemi razmerami dolžna, deželam njihovo dedščino izročiti v samoupravo. Deželam je treba vsakej posebej samostojne, uravnotežljive, složne, krepke, stalne vlade,

Vi ste me torej prehiteli, vi mi naznanjate, vi mi kažete pot hvalnega govora, ki bi ga naj govoril temu orjaku, kojega zgubo obžaluje krščanski svet; vi pričakujete, da! vi hočete, da ga vam predstavim kot dovršen vzgled pravega državljana in pravega kristijana.“

Govornik prične sedaj s prvim delom svojega govora in opazi tu: „Edna onih besed, ki so se po svetu naj bolj napačno in krivo rabile, je beseda: „ljudstvo“. Pridjalo se je ime „ljudstvo“ že vsakej prenapetej sekci, vsakej nemirnej stranki. Imenovali so previdnega, častilakomnega človeka, tribuna, konsula, diktatorja „ljudstvo“. Zvalo se je „ljudstvo“, kar je bilo le dračje, izmeček, sovražnik ljudstva. In kolikokrat ni morala biti skupna zadeva „ljudstva“ privatna zadeva majhnega števila, in volja „ljudstva“, kar je bila le neumnost in trma pojedinca — in svobode „ljudstva“, kar je bila le njegova sužnost.“

Ako so bile te žalostne zmotnjave večkrat sad hlimbe in zločinstva, ni bilo tudi redko, da so izvirale iz neumnosti in krivega

pojma. Koliko jih ni mislilo, delati odkritosrčno za srečo svojega naroda, pa so mu le pogin nakopali? Koliko jih ni z namenom, pridobiti mu svobodo, napravilo njegovih spon le težejih, in njegove sužnosti le gotovejše? A zakaj je tako prišlo? Ker si vsi ti niso od prave vere izposojevali pravil večne pravičnosti, ki so zamogla podpirati reč naroda in njegove prave svobode; ker so Boga izobčili od svojih posvetovanj, a brez Boga pa mogoče ni, o kateremkoli oziru zboljšati položaja ljudstev.“

Govornik kratko omenja odgoje O'Connellove, strašnih prizorov francoske prekucije, katerih svedok je bil on sam, in ktere so vdihnile naj večji stud in mrzenje do punta in nereda, in ki so ga prepričale, „da ni ničesar nespametnejega in nevarnejega, nego oklicevati človeške pravice, božje pravice pa z nogami teptati; svobodo vtemeljevati na podrtinah sv. vere, postaviti dajati pod vodstvom strasti; da je sv. vera vse in filozofija pa nič ali skoro nič, ako želi kdo narod pre-

roditi. Tako ga je podučevala previdnost v tej visokej in vzvišenej socijalnej znanosti, ki bistveno hrani in varuje red in je prijateljica prave svobode, in ki je bila pozneje, rekel bi, tovaršica njegovih načrtov, voditeljica v njegovih činih, njegova moč v bojih in vzrok njegovih zmag. Gorje Irskej, da ne bi bil O'Connell v tej šoli odgojen in od teh naukov prešinjen!“

Tri sto let je irsko ljudstvo od svojih sovražnikov prenašalo vsa trpljenja, ki si jih domišljevati zamoremo, revščina dosegla je ono stopinjo in irsko ljudstvo je tako oslabelelo, da je mogel le mož, kakor je O'Connell, še upati rešitve pred poginom. Irske razmere naslikal je govornik s temi besedami: „Koga vidim tam, kako se bliža trepetaje, omahovaje, počasnim korakom volitnej urni? Nesrečen namjernik in družbinski oče je; bil je v stolpu zaprt in njegov upnik, gospodar zemljišča, podaril mu je z ljutim usmiljenjem svobodo s tim pogojem, da glasuje proti O'Connellu; ljubezen do prežalostne, zapuščene družine pre-

ki njihove zadeve oskrbuje z ljubeznijo in razumom, da se zopet okrepijo od one siromaščine, v katero jih je pahnilo onemoglo, strankarsko dunajsko gospodarjenje, ki ima le poguma proti svojim lojalnim narodom in strankam. (Dobro! na desnici.)

Govor grofa Hohenwarta o premembi politične uprave zdel se je ministrom tako važen, da so še poldrugo uro po končanem zborovanju ostali v zbornici in pretresali, kaj naj storé. Hohenwart je pri tej priliki razvil tako rekoč svoj program, iz katerega sleherni lahko razvidi, kako se bode védel, če zopet pride na krmilo državno.

Najprvo je omenil, da nasvetom odsekovim nasprotuje, dasi je sam ud tega odseka in dasi mu je predlog Göllerichov po volji, ker odsek pri nasvetih svojih izpušča najvažnejše reči in prezira največje napake, poleg katerih je zboljšanje uprave nemogoče. Te napake so: dualizem državnih in avtonomnih gospod, nedoločnost njihove oblasti, mnogoternost avtonomnih upravnih organov. Namesto da bi odsek te nepravilnosti odpravil, nasvetuje le boljši oskrbovanje krajne policije in javne varnosti; in vendar je treba vso upravo skupno vravnati, če se hoče kaj doseči. To se sicer ne more na mah zgoditi; a če je osnovan načrt, se posamezni deli polagoma izvršujejo. To pa pri nasvetih odsekovih ravno primanjkuje, katerih glavno načelo je: občinsko samoupravo kar se najbolj dá skriticati in njeni posel izročiti od vlade postavljenim vradnikom.

„Ta predlog, pravi Hohenwart, bode povsod jako osupnil. Vprašali se bodo: Je li mogoče, da ravno tista stranka, ki je pri obravnavi občinske postave, politične vravnave in pri vsaki priliki tako hudo šibala mnogovladarstvo in vedno jerobstva čez občine ter zahtevala najobširnejšo samoupravo, naenkrat edino zveličanje vidi v tem, da naj vradniki čez in čez vse zalijó.“ (Dobro na desni.)

To se bo vsem čudno zdelo, pravi Hohenwart, ki državnega zbora natančneje ne poznajo, ki ga pa poznajo, vedo, da tiste stranke več ni, ki se je prej potegovala za samoupravo, in da mora žrtvovati tudi samoupravo, odkar je vsled nove volilne postave odpravila naj imenitnejšo pravico dežel. A naj zbornica sklene, kar koli hoče, to moramo konstatirati, „da ni desnica v zbornici občinski samoupravi vratu zavila in dežel prepegla s policijskimi komisarji ter novi dobi dala pravo podobo ob enem pa sama sebi postavila dostojen spomni-

magala je čuvstvo dolžnosti proti njegovej domovini in njenemu rešitelju; in mož je pripravljen glasovati, kakor se zahteva od njega. Vendar kaki glas ženski slišim? Nesrečen mož, kaj hočeš storiti? Misli na svojo dušo in na svobodo! O žena! Bil je glas njegove žene, ki je više cenila zmago O' Connellovo nego osvobodjenje svojega moža, rešitvo svojih otrok. Njen zvoneč glas je spet zdramil nesrečnega moža, in pozabivši, da je soprug in oče, spomnil se je, da je državlján. Glasoval je za O' Connella in potem se mirno povrnil v ječo. Bliskoma raznesla se je ta veličastna beseda njegove velikodušne žene od enega konca tega otoka svetnikov do drugega. Vdolbla se je v rudo, zapisala na zastave sedaj obstoječe katoliške zveze. In po vsej pravici; kajti ta beseda je pripovedovala na kratko celo zgodovino tega junaškega ljudstva in izrazovala čuvstva pravega, nepokvarjenega irskega srca; ki je skozi 300 let vse darovalo za Boga, domovino, vero in svobodo.“

(Dalje sledi.)

nek.“ (Dobro na desni.) Da teorija obsoja tak sistem, ne bodem dokazoval z izreki posamnih pisateljev, ampak se le sklicujem na splošno literaturo. Ljudstvu pripoznati pravico pri porotnih sodnijah razsojevati čez svobodo, čast, življenje in smrt posameznih državljanov, ali v ljudskih zborih razpravljati najvažnejša in najtežja državna vprašanja, ravno tistemu ljudstvu pa odrekati zmožnost primerno vredovati družinski, stavbeni, gasilni ali policijski red je nepravilnost, ki se v teoriji ne da opravičiti in misliti. (Prav res na desni.) Govornik omenja na dalje, da naj bero razprave drugih zbornic, če teoriji ne zaupajo, ki vse odločno zahtevajo samoupravno načelo. Omenja le Angleške, ki se nam tako rada stavlja v izgled pa Prusije, ki ravno sedaj obravnava to vprašanje. „V mnogih rečeh, pravi, Prusijo posnemamo, kjer bi je ne bilo treba, zakaj bi se pa pri napravah njene notranje vredbe od Prusije nič ne učili, ter hrepneli po tako žalostni izvrinosti, kakoršno nam odsek prisvoja?“ (Klici: Prav dobro.) (Dalje sledi.)

Politični pregled.

V Ljubljani, 20. novembra.

Avstrijske dežele.

V državnem zboru se je te dni govorilo, da ga hoče vlada še pred Božičem skleniti, po novem letu pa zopet sklicati k novi sesiji. Od druge strani pa se trdi, da bodo imeli poslanci, kakor vsako leto, med prazniki počitnice, po novem letu pa da bodo zopet nadaljevali sedanje zborovanje.

Ministerstvo naše in ministerstvo ogersko hoče neki prepovedati prodajo kónj v vnanje dežele, kar je nov dokaz, da se nekaj kuha.

V ogerskem zboru so ministra interpelirali o moskavskem govoru cara ruskega, pa Tisza je prav pametno odgovoril, da cesarstva našega omenjeni govor prav nič ne zadeva. Prav pametno je zavrnil tudi tiste poslance, ki so hoteli določiti vnanjo politiko avstrijsko ter očitno potegniti se za Turčijo, češ, da je Ogerska v nevarnosti, če se razruši Turčija. Tisza pa je odgovoril, da zbor vladi ne sme določevati politike; če z vlado ni zadovoljen, naj si izbere drugo vlado, težko pa je poravnati napako, ktera se zgodi v zbornici.

Na Dalmatinskem je pri volitvah za deželni zbor zmagala narodna stranka.

Vnanje države.

Iz Belgrada se poroča, da so tamošnji umetniki, časniki, profesorji in pisatelji Černačevu 11. t. m. izročili adresu, v kateri pripoznavajo zasluge njegove za Srbijo. Stal je na jugu, pravijo, kakor skala, ob katero se je zaletavala moč muzelmanska, pa je ni mogla razdrobiti, dasi jo je nekoliko premaknila. Večkrat je zmagal, kakor bil premagan. Černačev je v svojem ruskem odgovoru rekel, da bi Turki ne bili dosegli čisto nič, da bi bila Rusija o pravem času prihitela na pomoč, ktero so vsi prijatelji dežele in vsi Slovani želeli.

Bosenskim beguncem na Hrvatskem, kakor smo že poročali, godi se strašno slabo. Kupoma umirajo za lačno jetiko (Hungertyphus), ker se jim ni zadostno pomagalo, dasi so pošiljali deputacijo na deputacijo k banu. To bolezen tudi domači dobivajo, ker je nalezljiva, in tako se je razširila že čez več hrvatskih vasí.

Ruski vnanji minister knez Gorčakov razposlal je zastopnikom ruskim pri vnanjih

vladah okrožnico, v kateri jim naznanja, da ima car trdno voljo pomagati kristijanom na Turškem in da je v ta namen na noge spravil del vojne. Car sicer noče vojske, vendar ne bo prej miroval, dokler ne bo Turčija dala poročstva, da hoče s kristijani po človeško ravnati. — Obsodba zoper Strousberga in tovariše se je razglasila. Strousberg mora iti na tuje, Landau in Poljanski v sibirsko mesto Tomsk, Borisovski v Olonec, Schuhmacher pa za en mesec v ječo.

Turški ministri so sklenili, da je bolje vojskovati se do zadnjega dihljeja, kakor pa izročiti se nečastnemu varstvu Anglije! Rusija zoper to nič ne bo imela, ker ima tem večjo priliko pričeti vojsko s Turkom.

Turčija je brezpogojno sprejela konferencijo, ki ima rešiti vzhodno vprašanje, ki se pa na konferenciji boje ne bode rešilo.

Nemčija je Franciji naznanila, da se ne bode vdeležila prihodnje svetovne razstave, češ, da je Francoska ni tolikanj osnovala iz potrebe, kakor marveč zaradi nekake politične demonstracije, ne da bi se bila z drugimi vladami o tej reči prej posvetovala. Mržnja, ki je vsled zadnje vojske med obema deželama nastala, tedaj še ni odstranjena, in obe deželi čakate le primerne prilike, da se boste zopet sprijele.

Izvirni dopisi.

Iz Radolice, 14. novembra. (Beseda o umetnijskih izdelkih dežele kranjske.)

Nekako veselo sem bil ginjen, ko sem bral v 130. št. Sl. dopis z Gorenjskega, da moramo svoje moči na vse strani napeti, če hočemo dobiti popolno znanje domače zgodovine, ker sem prevedel, da vendar dohajamo k spoznanju, da ne samo jasnost v politični zgodovini nam daje popolno celostno podobo življenja naše dežele in naroda. Vsa duševna delavnost, od stroge vednosti do proizvoda umetniške domišljije naših pradedov se mora pred nami odkriti, ako hočemo njihovemu življenju pravo ceno dati. Da v ta okrog spada cerkvena zgodovina in z njo tesno spojena cerkvena umetnija, bilo je iz imenovanega dopisa razvidno.

Zgodovina cerkvene umetnije naše domovine bi tedaj bila potrebna, da se obseg naše zgodovine popolni. Ni nam zameriti, ako je do sedaj še nimamo, saj še drugi narodi, ki so bolj samostojni, še le pretečenih 30 let tudi na to obzir jemjejo. Sedaj je pa to misel časa, in prizadevanje vseh izobraženih narodov so s posebno skrbnostjo na to obrnjena; torej se tudi mi tej misli ne vstavljamo.

Čemu pa nam znanje vsega tega? Čemu premetovanje izdelkov davno minulih časov? Saj se mora umetnik sedanjih dni, ako hoče kaj izvršiti, vклонiti sedanjim cerkvenim zapovedim, in sedanjim idejam. Pa ravno to je praktična stran in poseben vzrok, ki nas mora k temu preiskovanju pripraviti. Nam li ne kažejo ravno ti izdelki isto popolnost notranjega življenja, isto voljno vdanost, ktero splošni duh sedanjega časa toliko prezira, ali namdomestilnega tešila za njo dati ne more? In sedanje ideje kaj hočejo družega biti kot nadaljevanje Kristusovih ukov, a toliko bolj vestno, kolikor popolnejši nam je odkrita božja vsegamogočnost nasproti časom, ki jih imenujejo temne in mračne.

Drugo vprašanje je, kako hočemo te zgodovinske fragmente skupaj spraviti? Naša dežela je precej oddaljena od središča, kjer je komisija za starinsko raziskovanje svoj se-

dež vstanovilo. V „izvestjih centralne komisije“ se le redkokrat naša dežela spominja in temu se ni čuditi. Kje so bili pri nas večji možje, katerim bi bil imenitni posel, preiskovalca in dopisovalca prav pristojal, ki bi imeli popolno znanje vseh potov zgodovine in umetnosti, ki bi znali natanko določiti čas zloga in različne posebnosti, ki jih mu je tek vtisnil? Prejšnji čas pri nas skoro ni bilo mogoče, da bi se bili izurili taki možje, in če si je g. P. Hicinger prizadeval tudi v tem si pridobiti nekatere pojme, bilo je to bolj diletantično kot strokovnjaško. Dimičeva zgodovina kranjske dežele je v tem oziru pravo ogledalo naše vednosti: kako malo omenja, kako površno in nezanesljivo.

Pri tolikem številu cerkva naše domovine bi se za to reč obširno gradivo nabralo, ako-ravno niso bogato opravljene. Marsikaj posebnega v umetelnosti bi se lahko konstatiralo, in dognali vzroki, zakaj tako? Naj omenim, kar sem sam opazil. Na dveh starih podružnicah, ki ste si oddaljeni kakih 6 ur, nahajajo se slikarije v duhu časa štirinajstega stoletja, a letne številke kažejo na 1614—1620, torej pri nas konec protestantizma. V času, ko je že doba slavne laške renesance posnemovalce imela, in ko je na drugi strani naturalizem v oblasti imel malarijo in naobrazovanje, ko je v Italiji slovel A. Caravaggio, v Nizozemskem se razcimila narodna umetnija z imeni Rubens-a in V. Dyka, in na Španjskem se preslavljal Murillo s svojimi naj globokejo notranjost odsevajočimi umotvori; v tem času bi bil torej slovenski umetnik slikal v duhu gotičskih slikarskih šol, in to ne posamezne podobe, ampak celi ciklus?

Kolika dejanska korist bi pa bila tudi za naše sedanje umetnike različnih strok, ko bi se taka stara cerkvena oprava, ki ni več za očitno rabo, skupaj zbrala in za poduk izpostavila. Bi ne bil to nov podbudek za našo obrtno delavnost, za katero se tako malo trudimo?

Pa predaleč sem zašel od nasveta, kako to skupljanje prirediti. Novega sicer ne vem in novega nam tudi treba ni; kar so drugi za dobro spoznali, poskusimo tudi mi.

Pred kakimi 20 leti so tudi na Nemškem spoznali to potrebo in po naročilu pruske vlade sestavil je učen ohranjevalec Kvast izpraševalni obrazec za sostavo inventarja umetniških spominjkov pruske države, in ta obrazec objavil je marljivi H. Otte v svojem „Archaeologischer Katechismus“, kateri služi za razložanje vseh vprašanj. Jaz bi dejal, da tistemu, ki bi se pečal s preiskovanjem, naj bi to služilo za vodilo. Prepustim pa odločilo višjim in veljavnejšim krogom, da se le za delo odločijo.

Morebiti se bo mislilo, da čest. duhovščini ponujamo novo delo? Ne rečem, da ima duhovščina dandanes naj bolj čas, a to si upam izreči, da ima do sedaj še največjo zmožnost za napravo taci inventarjev po vodilih omenjene Otte-ve knjige. Da bi bilo to delo inventarjev prav popolno, tega, se ve da, ni pričakovati, ker s prečitanjem umetniške priročne knjige še nismo strokovnjaki in le tak mora imeti zadnji razbiralni posel. Odlasati nam pa ni, ker čas vedno terja svoje žrtve, in če prej rešimo, bolje je. Na delo vsak po svoji moči, da dopolnimo našo zgodovino, da rešimo dragoceno blago našega naroda in ga postavimo v izglede pokvarjenemu okusu sedanjega časa. J. V. m.

Domače novice.

V Ljubljani, 21. novembra.

(Konfisciran) je bil v soboto „Slovenec“ zaradi vvodnega članka, „napadi na Rodiča“; v petek pa je bil konfisciran „Slov. Narod“.

(Za blazne) boljšega stanu se je v norišnici na Studencu pri Vevčah napravila posebna soba z lepim pohišjem. Kdor želi kakega takega bolnika v bolnišnico spraviti, naj se obrne do opravišstva deželnih dobrotelov naprav v Ljubljani, kjer izve tudi pogoje zaradi sprejema in plačila.

(Sokolov večer 18. t. m. in slovensko gledališče 19. t. m.) sta bila prav dobro obiskana. Natančneje poročilo prinesemo prihodnjič.

(Včerajšnji sejem) bil je jako slab. Ljudstva je bilo srednje, kramarji tožijo, da so malo prodali, živine pa, zlasti konj, prignali so tako malo, da doslej o tem času tega še nikdar ni bilo.

Razne reči.

— Duhovske premembe v ljubljanski škofiji: Č. g. Jurij Zorc je 17. t. m. inštaliran za krško faro. Č. g. Jak. Sušnik gre od Stare cerkve v Črnomelj, č. g. Peter Mohar iz Predoselj v Mengeš, č. g. Mavricij Šarabon iz Kranjske gore v Predoslje.

— Premembe pri učiteljstvu. G. Franc Petrič, poprej zač. v Mavčičah, v Zalog (zač.). Spraš. učit. kand. gdične: Amalija Lenasi v Šent-Rupert, Marija Zalaznik v Leskovec, Emilija Korošec v Šentjernej in Henrika Eckl na rudarsko šolo v Trbovlje. G. Franc Gaberšek, spraš. učit. kand., je podučitelj v Braslovčah; gosp. J. Končan, poprej v Waldherjevem zavodu, v Mozirje. Gdčn. Matilda Šot, v Vučenici na Štajarskem. Marija Verderber in Adela Krušič definitivno v Kočevji.

— Metelkova vstanova šestim ljudskim učiteljem, ki se odlukujejo v npravnosti, pridnosti, v slovenščini in sadjereji, po 42 gl., se razpisuje do konca novembra. Prošnje oddajajo potem c. k. okrajne šolske gosposke dež. šl. vladi.

— Glasoviti morilec pismonoše Guga, Enrico pl. Francesconi, je bil v četrtek 16. t. m. od porotnikov krivega spoznan in od sodnije na vislice obsojen. Pri obravnavi se je pokazalo, da je šel Francesconi iz tega namena na Dunaj, da bi umoril kakega pismonošo in se na ta način obogatil. Da bi ga privabil v svojo hišo, je pisal sam nase več pisem, češ, da so denarji v njih, in jih oddal na pošto. Ko mu 18. oktobra pismonoša Guga prinese eno takih pisem in se nekoliko obrne od njega, vstrel ga z revolverjem od zadej v glavo in razreže usnjato torbo, v kateri so bila pisma shranjena, ter iz njih pobere denarje. Ko je pa videl, da Guga še diše, zadržal mu je neko svilnato žnorigo okoli vratu s tako silo, da se je vtrgala, potem pa je vzel še nož in mu je prerezal veliko žilo na vratu. Vdova pismonoševa zahteva od družine morilčeve 100 gl. letne podpore, mati pa je zagovorniku njegovemu iz Italijanskega pisala, da za svojega sina prosi cesarjeve milosti.

— Andrej Bregar, c. k. poštar v Višnjigori, je 16. t. m. po kratki, pa hudi bolezni umrl, in je bil v soboto 18. t. m. z velikanskim spremstvom pokopan.

— Nova opera. Iz Zagreba se nam piše, da je ta mesec prišla tam na oder nova opera „Nikola-Šubic-Zrinsky“, katero je spisal H. Badašovič, a godbo zložil Ivan pl. Zajic. Za predmet ima opera hrabro brambo trdnjave Siget proti Turku l. 1566 in je prav dopadla. Glavno nalogo Šubica-Zrinskega je pel gosp.

J. Noll in sicer prav dobro, ravno tako gosp. Gerbic Juraniča. Tekst in godba sta spretno in umetno zložena.

— „Pesmi na tujem“, zložil Dobravčin, založil L. Haderlap se ravno tiskajo. G. Haderlap je marljiv slovenski pisatelj in zasluži, da ga slovensko občinstvo podpira. Oglasilo na naročbo ali naročnino samo sprejema iz prijaznosti tudi vredništvo „Slovenca“. Cena zvezku bo 20 kr.

— Novi sejmi. Odbor kmetijske družbe je sklenil c. k. deželni vladi priporočiti dovoljenje naprošenih 4 novih sejmov v Semiču in Smeledniku.

— V cestni odbor vrhniški je deželni odbor za svojega zastopnika imenoval horjulskega župana Primoža Čepona.

— Zmrznil je 10. t. m. v Ravnah na Notranjskem neki 47 let star Matej Justin iz Radolice.

— V žensko kaznilnico v Begnjah so 16. t. m. pripeljali zopet 50 jetnic iz Lan-kovca.

— Katoliško časnikarstvo pri sv. Očetu. Vrednik „Rhein. Westf. Volksztg.“ je napravil zbirko skoraj vseh katoliških listov od 16. junija t. l., ki preslavlja tridesetletnico papežev, ter jih je lepo vezane poslal sv. Očetu. Msg. de Waal je 7. oktobra to zbirko pri privatnej avdienci izročil sv. Očetu, ki so na pol resno in na pol šaljivo rekli: „Nekdaj ste imeli na Nemškem komaj 5 katoliških listov, odkar so pa s šibo nad vas prišli, imate jih več stotin; tako so vam tedaj vdarci vendar le koristili, in hvalimo Boga, da je tako prišlo.“ O poludne je moral g. Waal zopet priti k sv. Očetu, ki so mu podarili veliko fotografijo svojo z lastnoročnim podpisom: Die 7. octobris 1876. Deus vos benedicat et dirigat manus et mentes vestras. Pius IX. P. P. Te besede imajo jako globok pomen. Gospod naj vodi vaše roke, da boste tako pisali, da vas ne bode treba krcati po rokah, in gospod naj vodi vaš um, da pišete tako, kakor je prav.

— Turški red Medjidije. Kakor „Obzor“ poroča, je več Rusov, Talijanov in Nemcev turški vladi nazaj poslalo red Medjidije z dotičnimi pismi vred, češ, da se nikakor ne morejo kinčati z redom, ki se je podaril Ahmet-agu, ubijalcu onih 5000 Bulgarov v Bataku. Gospodi konzuli velikih vlad na Turškem, pravi „Obzor“, imajo skoraj vsi ta red. Hočejo li oni obdržati odlikovanje, s katerim je turška vlada obdarovala in odlikovale ubijalce, požigovalce in postopače čerkeske? In dotične velevlasti mar menijo, da je tako odlikovanje dostojno njihovim konzularnim zastopnikom in poslanskim vradnikom?

Umrli so:

Od 15. do 16. nov. Matej Dolinar, del. o., 14 m., za drisko. Ana Japelj, gostinja, 56 l., v boln., za omehčanjem možganov. Helena Kern, kajz., 54 l., v boln., za vtriplj. pljuč. Jožef Vidic, vrvarja otrok, 6 t., za pljučnico. Leopold Erzar, kovača otrok, 7 d., za škrlatnico. Jožefina Higersberger, inžen. hči, 9 l., za davico.

Telegrafične denarne cene 20. novembra.

Papirna renta 60.45 — Srebrna renta 65.70 — 1840letno državno posojilo 108. — — Bankinske akcije 818 — Kreditne akcije 138.90 — London 125. — — Srebro 112.75 — Ces. kr. cekini 6.09 20 frankov 10.12.

Dobro službo
dobí izurjen **orglar**. Kje? izve se pri opravištvu „Slovenca“. (70—1)